

**ПІВДЕННИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ І МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І
НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»**

Збірник наукових праць

«ПЕРСПЕКТИВА»

Випуск 32

Херсон – 2019

УДК 635.64:631.52

ПЕРСПЕКТИВНІ СОРТИ І ГІБРИДИ ТОМАТІВ

Коваленко А.Д. – студентка 4 курсу АФ

Сидякіна О.В. – кандидат с.-г. наук, доцент

Постановка проблеми. Для отримання високої врожайності та якості плодів томату південь України володіє сприятливими ґрунтово-кліматичними умовами і наявністю значної кількості зрошуваних земель. А тому впровадження нових сучасних гібридів у виробництво дає можливість значно підвищити продуктивність цієї культури і набуває актуального значення на сучасному етапі розвитку агропромислового сектору України.

Стан вивчення проблеми. Робота селекціонерів базується на створенні високоврожайних, екологічних сортів і гібридів з комплексом підвищеної стійкості до основних хвороб, зручним і рентабельним насінництвом. Створення нових сортів потребує проведення оцінки біологічних особливостей колекційного матеріалу, його мінливості та реакції на умови зовнішнього середовища з метою виділення джерел та донорів господарсько-цінних ознак для успішного ведення селекційної роботи. Це є одним з найвідповідальніших моментів в селекційному процесі. Завдяки роботі селекціонерів Державний реєстр сортів рослин, придатних до поширення в Україні, постійно поповнюється новими сортами і гібридами.

За тривалістю вегетаційного періоду сорти й гібриди томату поділяють на ультраранні (до 100 діб), ранньостиглі (101-105 діб), середньоранні (106-110 діб), середньостиглі (111-115 діб), середньопізні (116-120 діб) та пізньостиглі (понад 120 діб).

Веgetаційний період визначається кількістю діб від появи масових сходів до початку досягання першого плоду, тобто до моменту біологічної стиглості. Тривалість вегетаційного періоду залежить від генетичних особливостей сорту чи гібриду, температури повітря і ґрунту, освітлення, вологості, умов живлення, зони вирощування. За недотримання або порушення агротехнічних заходів ріст і розвиток рослин уповільнюється, що сприяє подовженню вегетаційного періоду та зменшенню виходу частки ранньої продукції.

За призначенням сорти і гібриди томатів поділяють на чотири групи. До першої групи відносять плоди томату для засолювання. Вони, як правило, середнього розміру, а їх м'якоть містить значну кількість цукрів. Смакові якості таких томатів проявляються лише за умови засолювання.

Друга група включає плоди консервного напрямку. Вони більш дрібні, порівняно з плодами засолювальних сортів. Їх шкірка володіє унікальними властивостями: пропускаючи крізь себе гарячий маринад, вона не розтріскується. Такі плоди залишаються у банці цілими та красивими. Значну популярність серед сортів і гібридів цієї групи

набули Рожеві родзинки, Бананові ноги, Медова крапля, Аурія. Усі перелічені сорти і гібриди призначені для вирощування у закритому ґрунті.

До третьої групи відносять сорти і гібриди салатного напрямку. Маса, колір, розмір, аромат таких плодів можуть бути досить різноманітними. Проте саме до цих сортів і гібридів пред'являють дуже високі вимоги щодо смакових якостей, м'ясистості і цукристості, що є зрозумілим з точки зору попиту на таку продукцію. Серед томатів салатного напрямку високим попитом користуються такі сорти і гібриди, призначені для закритого ґрунту, як Ілліч F1, Рожева перлина, Пошук F1, Рожевий ангел, Ренет.

Четверта група включає томати соусного напрямку. Такі помідори дуже легко розпізнати за насінням після розлому плоду. Насіння таких сортів і гібридів вільно плаває у м'якоті.

Для вирощування у відкритому ґрунті досить значного поширення набули томати консервного напрямку Алпатьєва 905 і Рома F1. З томатів салатного напрямку високими смаковими якостями виділяється гібрид Анастасія F1. Індетермінантні (високорослі) томати: Манічка F1, Навігатор F1, Флейта F1. Напівдетермінантні томати: Бузкове озеро, Сербське серце, Вірна, Кардинал, Китайський рожевий, Мамина любов. Детермінантні томати: Вискочка, Арктика, Городянин F1.

Відома голландська компанія «Rijk Zwaan» пропонує для вирощування високоврожайні гібриди Кларабелла F1, Куерідо F1, Чинто F1 [42]. До відомих голландських гібридів томату слід також віднести Шеді Леді F1, Афен F1, Магнус F1, Беніто F1, Султан F1, Таня F1, Які F1, Айвенго F1, Полфаст F1, Паленка F1, Есміра F1, Полбіг F1, Белле F1, Дебют F1, Президент II F1, Річі F1, Садин F1, Санрайз F1, Толстой F1, Торбей F1, Шакіра F1.

Науковці Інституту зрошуваного землеробства (ІЗЗ, м. Херсон) високі рівні врожайності плодів томату отримують за вирощування сортів Наддніпрянський 1, Кіммерієць, Інгулецький, Сармат, Тайм, Легінь і Кумач.

В ґрунтово-кліматичних умовах Черкаської області досить високі врожаї з високими показниками якості демонструє промисловий гібрид томату Солероссо F1 від компанії «Нунемс», а також салатний томат Ольга F1 від компанії «Вілморин», Торбей F1 («Бейо»), Турмалін F1 («Гавриш»).

На півдні України високу продуктивність показують такі сорти, як Акварель, Ріо Гранде, Анастасія, Бетта, Роза вітрів, Полярний, Северин.

Потужні фермерські господарства, які займаються вирощуванням та переробкою томатів віддають перевагу гібридам голландської, американської та німецької селекції. Такі томати формують високі рівні врожайності плодів з відмінними фізико-хімічними і органолептичними

показниками. Одночасно слід зазначити і недолік таких гібридів – це смакові якості плодів.

Сорти й гібриди таких томатів повинні відповідати цілому переліку вимог: середньорослі рослини; стійкість до основних хвороб; дружне досягання плодів за рахунок скорочення фенофаз і здатності перших дозрілих томатів тривалий час (не менше 20-25 днів) зберігатися на рослині, не змінюючи технологічних якостей; на момент збирання на кущах має бути 75-90% стиглих плодів; придатність до механізованого збирання; плоди повинні легко відриватися від китиці без плодоніжок і бути стійкими до розтріскування; інтенсивне забарвлення, притаманне сорту чи гібриду; транспортабельність, високий вміст сухої речовини (не менше 5%) або цукру за шкалою Брікса (°Bx).

Такому переліку вимог відповідають гібриди американської компанії «Heinz Seed», яка є одним з провідних світових виробників фірмових продуктів харчування в таких категоріях, як кетчупи, соуси, дитяче харчування, готові страви, супи, морепродукти і закуски. Гібриди томату «Heinz Seed» вирізняються відмінними характеристиками і пристосовані до культивування в промислових масштабах. Вони мають широкий спектр використання, причому дають можливість виробляти різні види продукції, не застосовуючи штучних добавок і консервантів. Гібриди американської компанії «Heinz Seed» стійкі до багатьох хвороб томатів та добре пристосовані до низьких температур. У процесі росту плоди не розтріскуються, добре переносять транспортування на відстані. Відсутність перезрівання дозволяє знімати урожай одночасно, а в промислових масштабах застосовувати механічний спосіб збирання. До найбільш вирощуваних в Україні гібридів даної компанії можна віднести: Н1015 F1, СХД 262 F1, Н 1541 F1, Н 2206 F1, Н 9997 F1, НМ 5108 F1, LS 785 F1.

Висновок. В Україні районовано понад 150 сортів і гібридів томатів, що відрізняються строками дозрівання, продуктивністю, типом, формою, забарвленням плодів, стійкістю проти хвороб. Це дозволяє забезпечити придатними сортами і гібридами різні ґрунтово-кліматичні зони нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Самовол О. П., Кондратенко С. І. Томат (генетичні основи селекції): Монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. 448 с.
2. Шабетя О. М., Шабетя В. В., Сергієнко О. В., Кривець Д. О. Результати використання колекцій генофонду овочевих і баштанних рослин // Овочівництво і баштанництво, 2009. Вип. 55. С. 54-63.